

PAPER

TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA TYUTORLAR VA TALABALAR GURUHLARI O'RTASIDA IJTIMOY-PEDAGOGIK MUNOSABATLARNI RIVOJLANTIRISH

Kulniyazov T.U. ^{1,*}

¹ PhD, Qoraqalpoq davlat universiteti

* kulniyazov@gmail.com

Abstract

Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida tyutorlar va talabalar guruhlarini o'rtasida shakllangan ijtimoiy-pedagogik munosabatlar o'rganilgan. Bunday munosabatlarni samarali rivojlantirishning asosiy omillari va ularning ta'lim jarayonidagi o'rni yoritib berilgan. Tadqiqotda ta'lim muhitini takomillashtirishning asosiy tamoyillari sifatida o'zaro hurmat, muloqot, ishonch va hamkorlik kabi tarkibiy qismlar o'rganilgan. Tyutor-talaba hamkorligini rivojlantirishning baholash mezonlari va ko'rsatkichlari shakllantirildi, ta'lim hamkorligining tarkibiy modeli taklif etildi.

Key words: tyutor-talaba, tyutor-talabalar guruhi, ijtimoiy-pedagogik faoliyat, subyekt-subyekt munosabatlari.

KIRISH

Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim muhitini modernizatsiyalash tyutor-talaba munosabatlari tuzilmasini qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi. Tyutorlar nafaqat ta'lim jarayonini tashkil etishda, balki o'quvchilarning madaniy, ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishini shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Bu munosabatlar o'z mohiyatiga ko'ra ijtimoiy-pedagogik xarakterga ega bo'lib, bunda tyutor ham, talaba ham faol subyekt sifatida faoliyat

ko'rsatadi.

Tyutorning roli subyekt-subyekt o'zaro ta'sirini rivojlantirish bilan kengaydi, bu esa hissiy qulaylik, qadriyatlarga yo'nalganlik va hamkorlikdagi ijodkorlikni rivojlantiradi. Ushbu tadqiqotda ijtimoiy-pedagogik o'zaro ta'sirlarning mohiyati, ularning tarkibiy qismlari va samaradorlik ko'rsatkichlarini aniqlashga harakat qilinadi.

Compiled on: October 18, 2025.

Copyright: ©2025 by the authors. Submitted to International Journal of Science and Technology for possible open access publication under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution \(CC BY\) 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

METODLAR

Ushbu tadqiqotda ijtimoiy-pedagogik o'zaro ta'sirning pedagogik amaliyoti va nazariy asoslarini mazmunli tahlil qilish asosida sifatli yondashuv qo'llanildi. Ilmiy maqolalar, tyutor-talabalar guruhi faoliyati kuzatuvlari, oliy ta'limda tyutorlarning amaliy tajribasini aks ettiruvchi institut hujjatlari manbalardan o'rin oldi.

Tyutor-talaba munosabatlarini rivojlantirishning motivatsion-qadriyatli, emotsional-psixologik va ijodiy-hamkorlik komponentlari asosida baholash mezonlarini ishlab chiqdik. Ushbu ko'rsatkichlarni tyutorlar va talabalar guruhlariga bo'yicha baholash uchun qiyosiy matritsadan foydalanildi.

NATIJALAR

1. Subyekt-subyekt munosabatlari tuzilmasi

Tyutorning faoliyati talabalar bilan qadriyatlarga asoslangan o'zaro munosabatlarga qaratilganligi aniqlandi, jumladan:

- o'quvchilarning individual ehtiyojlariga muvofiq o'quv hayotini tashkil etish;
- Guruhda avtonomiya va mas'uliyatni rag'batlantirish;
- Umumiy mas'uliyat va tengdoshlarni jalb qilish orqali hamkorlikdagi sa'y-harakatlarga ko'maklashish.

Subyekt-subyekt munosabatlari quyidagilar o'rtasidagi aloqani o'z ichiga oladi:

- Tyutor va individual talaba;
- O'quvchi va talaba;
- Talaba va guruh;
- Tyutor va talabalar guruhi.

Bu o'zaro ta'sirlar hissiy qo'llab-quvvatlovchi va axloqiy jihatdan asoslangan ta'lim muhitini yaratishi ko'rsatildi.

2. Ijtimoiy pedagogik munosabatlarning tarkibiy qismlari

Tyutor-talaba munosabatlarining uchta asosiy tarkibiy qismi aniqlandi:

- Aksiologik (qadriyatga asoslangan): O'zaro hurmat, madaniy meros va shaxsiy rivojlanishni ta'kidlash.
- Emotsional: Tyutor-talaba dialogida emotsional jipslik va psixologik komfortni qaror toptirish.

Kommunikativ-hamkorlik: umumiy vazifalar va

muvofiqlashtirilgan sa'y-harakatlar orqali o'zaro ta'sirni kuchaytirish.

3. Baholash matritsasi

Tyutor-talaba munosabatlarining chuqurligini baholash uchun quyidagi ko'rsatkichlar asosida baholash matritsasi tuzildi:

Motivatsion-qadriyatli, hissiy-ijobiy va ijodiy-faoliyat ko'rsatkichlari to'rtta o'zaro ta'sir o'lchovlari bo'yicha:

- O'zi
- Hamkorlikdagi faoliyat
- O'quvchilar/Tengdoshlar tomon
- Guruh tomon

MUHOKAMA

Tyutor-talaba munosabatlarining rivojlanishi o'zaro e'tirof va hamkorlikka asoslanadi. Ushbu subyekt-subyekt munosabatlari an'anaviy o'qitish doirasidan tashqariga chiqadi va murakkab psixologik-ijtimoiy dinamikani o'z ichiga oladi.

Asosiy xulosa shuki, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi muvaffaqiyatli hamkorlik quyidagilarga bog'liq:

- Talabalarni teng huquqli ishtirokchilar sifatida e'tirof etish;
- Tyutorlar va talabalar o'rtasidagi hissiy muvofiqlik;
- Ta'limiy va ijodiy maqsadlarga jamoaviy intilish.

Bunda o'quvchilar passiv retsipiyentlar emas, balki ta'lim muhitining faol hammualliflaridir. Guruh o'z-o'zini aks ettirish va bir-birini qo'llab-quvvatlash bilan shug'ullanuvchi "jamoaviy subyekt"ga aylanadi.

Bundan tashqari, tyutor ishining samaradorligi ham rasmiy ko'rsatkichlar (hujjatlar, seminarlarda ishtirok etish va talabalarining yutuqlari), ham ularda shakllangan ijtimoiy-pedagogik hamjihatlik darajasi bilan baholanadi.

XULOSA

Tadqiqot xulosasiga ko'ra, oliy ta'limda tyutor-talaba munosabatlari subyekt-subyekt o'zaro ta'siri, hissiy ishonch va qadriyatlarni baham ko'rishga asoslangan bo'lsa, eng samarali bo'ladi. Ushbu munosabatlarning rivojlanishini baholash uchun tarkibiy model va baholash mezonlari to'plami taklif etildi.

Amaliy natijalar shuni ko'rsatadiki, repetitorning roli nafaqat akademik murabbiy sifatida, balki talabalar guruhlarida ijtimoiy rivojlanish va shaxsiy o'sishning vositachisi sifatida institutsionallashtirilishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ковалева Т.М., и др., Профессия «тьютор». – М.: Тверь. «СФК офис». 2012. – 246 с.
2. Kulniyazov T.U. Talabalar muhitini uyg'unlashtirish tyutorning ijtimoiy-pedagogik faoliyatini optimallashtirish va takomillashtirish mezonlari sifatida. // "Xalq ta'limi" ilmiy-metodik jurnal. – Toshkent, 2022. 4-son. – B. 74-79.
3. Пилипчевская Н. В., Адольф В. А. Тьюторское сопровождение социально-педагогической адаптации студентов. // Сибирский педагогический журнал. 2009. №12. – С. 134–141.
4. Шиповская Л.П. Роль тьютора в современном образовании. // Научный журнал Вестник Ассоциации вузов туризма и сервиса. 2012. №3. – 91-95 с.